

Άγιος Ιωάννης Χρυσόστομος - Η αληθινή συγχώρησις

Joannes Chrysostomus Scr. Eccl. : Ad populum Antiochenum (homiliae 1-21) : Vol 49, pg 200, ln 46

**ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΙΩΑΝΝΟΥ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ
ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ ΠΑΝΤΑ
ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΝΔΡΙΑΝΤΑΣ ΟΜΙΛΙΑΙ ΚΑ'
ΕΝ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑ, ΛΕΧΘΕΙΣΑΙ**

...συνεχῶς παρεκελεύετο λέγων· *Κακίαν ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ μὴ μνησικακείτω ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν· καὶ, τὴν κακίαν τοῦ πλησίον αὐτοῦ ἕκαστος μὴ λογιζέσθω. Οὐκ εἶπεν, Ἄφες, μόνον, ἀλλὰ, Μηδὲ ἔχε ἐν διανοίᾳ, μηδὲ λογίζου· ἄφες τὴν ὀργὴν ἅπασαν, ἀφάνισον τὸ ἔλκος. Δοκεῖς μὲν γὰρ ἐκεῖνον ἀμύνεσθαι, πρότερον δὲ σεαυτὸν βασανίζεις, καθάπερ δῆμιον ἔνδοθεν περιστήσας σου πανταχόθεν τὸν θυμόν, καὶ καταξάινων σαυτοῦ τὰ σπλάγχνα.*

Τί γὰρ γένοιτ' ἂν ἀθλιώτερον ἀνθρώπου διηνεκῶς ὀργιζομένου; Καὶ καθάπερ οἱ μεμνηότες οὐδέποτε ἀπολαύουσι γαλήνης, οὕτως ὁ μνησικακῶν καὶ ἐχθρὸν ἔχων, οὐδέποτε ἀπολαύσεται τινος εἰρήνης, διηνεκῶς φλεγμαίνων, καὶ τὸν χειμῶνα τῶν λογισμῶν καθ' ἑκάστην αὐξῶν τὴν ἡμέραν, τὰ ῥήματα ἀναμνησκόμενος καὶ τὰ πράγματα, καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν προσηγορίαν τοῦ λελυπηκότος ἀπεχθῶς ἔχων. Κἂν τὸ ὄνομα μόνον εἴπῃς τοῦ ἐχθροῦ, ἐκθηριούται καὶ πολλὴν ἔνδον ὑπομένει τὴν ὀδύνην· κἂν ψιλὴν ἴδῃ τὴν ὄψιν μόνον, δέδοικε καὶ τρέμει, καθάπερ τὰ ἔσχατα πάσχων κακᾶ· κἂν τινὰς τῶν ἐκείνῳ προσηκόντων, κἂν ἰμάτιον, κἂν οἰκίαν, κἂν στενωπὸν θεάσῃται, ὑπὸ πάντων βασανίζεται τῶν ὀρωμένων. Καθάπερ γὰρ τῶν φιλουμένων καὶ τὰ ἰμάτια, καὶ τὰ πρόσωπα, καὶ τὰ ὑποδήματα, καὶ αἱ οἰκίαι, καὶ οἱ στενωποὶ πτεροῦσιν ἡμᾶς εὐθέως ὀφθέντες· οὕτω τῶν ἐχθρῶν καὶ μισουμένων κἂν οἰκέτην, κἂν φίλον, κἂν οἰκίαν, κἂν στενωπὸν ἴδωμεν, κἂν ὅτιοῦν ἕτερον, ὑπὸ πάντων δακνόμεθα, καὶ πυκναὶ καὶ συνεχεῖς ἡμῖν ἀφ' ἑκάστου τῶν ὀρωμένων πληγαὶ γίνονται.

γ'. Τίς οὖν χρεῖα τῆς τοιαύτης πολιορκίας, τοσαύτης βασάνου καὶ κολάσεως; Εἰ γὰρ καὶ μὴ γέεννα προηπειλήτο τοῖς μνησικακοῖς, διὰ τὴν ἐκ

Τὰ ἐξῆς παραγγέλλει ὁ Θεὸς στοὺς ἀνθρώπους: «κανεὶς ἀπὸ σᾶς ἄς μὴ διατηρεῖ στήν καρδιά του κακία γιὰ τὸν ἀδελφὸ του» (Ζαχ. ζ' 10) καὶ «κανεὶς ἄς μὴ» συλλογίζεται τὴν κακία τοῦ ἄλλου» (Ζαχ. η' 17). Δὲν λέει μόνον, συγχώρεσε τὸ κακὸ τοῦ ἄλλου, ἀλλὰ μὴ τὸ ἔχεις οὔτε στή σκέψη σου, μὴ τὸ συλλογίζεσαι, ἄφησε ὅλη τὴν ὀργή, ἐξαφάνισε τὴν πληγή. Νομίζεις, βεβαίως, ὅτι μὲ τὴν ἐκδικητικότητα τιμωρεῖς ἐκεῖνον ποὺ σὲ ἔβλαψε. Γιατὶ ἐσὺ ὁ ἴδιος σὰν ἄλλο δῆμιον ἐγκατέστησες μέσα σου τὸ θυμὸ καὶ καταξασκίζεις τὰ ἴδια σου τὰ σπλάγχνα.

Ἔχεις ἀδικηθεῖ πολὺ καὶ στερήθηκες πολλὰ ἐξαιτίας κάποιου, κακολογήθηκες καὶ ζημιώθηκες σὲ πολὺ σοβαρὰ θέματά σου καὶ γι' αὐτὸ θέλεις νὰ δεῖς νὰ τιμωρεῖται ὁ ἀδελφός σου; Καὶ ἐδῶ πάλι εἶναι χρήσιμο νὰ τὸν συγχωρήσεις.

Γιατὶ, ἐὰν θελήσεις, ἐσὺ ὁ ἴδιος νὰ ἐκδικηθεῖς καὶ νὰ ἐπιτεθεῖς ἐναντίον τοῦ εἶτε μὲ τὰ λόγια σου, εἶτε μὲ κάποια ἐνέργειά σου, ἢ μὲ τὴν κατάρρα σου, ὁ Θεὸς ὄχι μόνον δὲν θὰ ἐπέμβῃ κατ' αὐτοῦ -ἐφόσον ἐσὺ ἀνέλαβες τὴν τιμωρία του- ἀλλὰ ἐπιπλέον θὰ σὲ τιμωρήσει ὡς θεομάχο.

Ἄφησε τὰ πράγματα στὸ Θεό. Αὐτὸς θὰ τὰ τακτοποιήσει πολὺ καλύτερα ἀπ' ὅ,τι ἐσὺ θέλεις. Σὲ σένα ἔδωσε μόνον τὴν ἐντολὴ νὰ προσεύχεσαι γιὰ τὸν ἄνθρωπο ποὺ σὲ λύπησε...

Ἐμάλωσες μὲ κάποιον καὶ κρατᾶς μέσα σου κακία; Μὴν προσέλθεις στὴ Θεία Κοινωνία!

Θέλεις νὰ προσέλθεις; Συμφιλίωσου πρῶτα καὶ τότε νὰ ἔλθεις νὰ ἐγγίσεις τὰ Ἄχραντα Μυστήρια!

Αὐτὰ δὲν τὰ λέγω ἐγώ, ἀλλὰ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος. Αὐτὸς γιὰ νὰ σὲ συμφιλιώσει μὲ τὸν Πατέρα, δὲν ἀρνήθηκε οὔτε νὰ σφαιασθεῖ, οὔτε τὸ αἷμα Του νὰ χύσει. Καὶ σύ, γιὰ νὰ συμφιλιωθεῖς μὲ τὸν συνάνθρωπό σου, οὔτε μία λέξη δὲν καταδέχεσαι νὰ βγάλεις ἀπὸ τὸ στόμα σου; Καὶ διστάζεις νὰ τρέξεις πρῶτος; Ἄκουσε τί λέει γιὰ ὅσους κρατοῦν τὴν στάση αὐτή: «Ἄν προσφέρεις τὸ δῶρο σου στὸ θυσιαστήριο καὶ ἐκεῖ θυμηθεῖς ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει κάτι ἐναντίον σου... πῆγαινε πρῶτα νὰ

τοῦ πράγματος ἡμῖν γινομένην βάσανον ἀφεῖναι τὰ ἀμαρτήματα τοῖς λελυπηκόσι ἐχρῆν· ὅταν δὲ καὶ ἀθάνατοι μένωσιν αἰ τιμωρίαί, τί γένοιτ' ἂν ἀνοητότερον τοῦ καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐκεῖ κολάζοντος μὲν ἑαυτόν, νομίζοντος δὲ τὸν ἐχθρὸν τιμωρεῖσθαι; Ἄν τε γὰρ εὐδοκιμοῦντα ἴδωμεν, ἀπολλύμεθα ὑπὸ τῆς ἀθυμίας· κἂν δυσπραγοῦντα, δεδοίκαμεν μὴ τις γένηται δεξιὰ πάλιν μεταβολή· ἀμφοτέρων δὲ τούτων ἡμῖν κείται κόλασις ἀπαραίτητος. *Ἐπὶ γὰρ τῷ ὑποσκελίσματι τοῦ ἐχθροῦ σου*, φησὶ, *μὴ ἐπαίρου*. Καὶ μὴ μοι λέγε τῶν ἀδικημάτων τὸ μέγεθος· οὐ γὰρ τοῦτό ἐστι τὸ ποιοῦν μένειν παρὰ σοὶ τὴν ὀργήν, ἀλλὰ τὸ μὴ μεμνησθῆαι σε τῶν οἰκείων πλημμελημάτων, μηδὲ τὴν γέενναν ἔχειν πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον. Καὶ ἵνα μάθῃς, ὅτι τοῦτό ἐστιν ἀληθές, ἀπὸ τῶν συμβάντων τῇ πόλει τοῦτο ἀποδείξει πειράσομαι. Ὅτε γὰρ οἱ τῶν παρανόμων τολμημάτων ἐκείνων ὄντες ὑπεύθυνοι πρὸς τὸ δικαστήριον ἤχθησαν, ὅτε πῦρ ἔνδον ἐκαίετο, καὶ δήμιοι παρειστήκεισαν καὶ τὰς πλευρὰς κατέξαινον, εἴ τις αὐτοῖς παραστὰς ἐκ πλαγίων εἶπεν, ὅτι Εἴ τινας ἐχθροὺς ἔχετε, λύσατε τὴν ὀργήν, καὶ δυνησόμεθα ταύτης ὑμᾶς ἀπαλλάξαι τῆς κολάσεως· ἄρα οὐκ ἂν καὶ τοὺς πόδας αὐτῶν κατεφίλησαν; Καὶ τί λέγω τοὺς πόδας; εἰ καὶ δεσπότας τις αὐτοὺς ἐλέσθαι ἐκέλευσεν, οὐκ ἂν παρητήσαντο τότε. Εἰ δὲ ἀνθρωπίνη κόλασις καὶ τέλος ἔχουσα πάσης ἂν ἐκράτησεν ὀργῆς, πολλῶ μᾶλλον ἢ μέλλουσα τιμωρία, εἰ συνεχῶς ἡμῶν τὴν διάνοιαν κατεῖχεν, οὐχὶ μνησικακίαν μόνον, ἀλλὰ καὶ πάντα ἂν ἀπὸ τῆς ψυχῆς ἐξήλασε πονηρὸν λογισμόν. Τί γὰρ εὐκολώτερον, εἶπέ μοι, τοῦ τὴν ὀργὴν ἀφεῖναι τῷ λελυπηκότι; Μὴ γὰρ μακρὰν ἀποδημίαν ἔστι στείλασθαι; μὴ γὰρ χρήματα δαπανῆσαι, μὴ γὰρ ἑτέρους παρακαλέσαι; Ἀρκεῖ θελήσαι μόνον, καὶ τὸ κατόρθωμα τέλος ἔλαβε. Τίνος οὖν οὐκ ἂν εἶημεν ἄξιοι κολάσεως, εἰ βιωτικῶν μὲν ἔνεκεν πραγμάτων καὶ δουλοπρεπεῖς ὑπομένομεν διακονίας, καὶ ἀναξίους ἡμῶν ἐπιδεικνύμεθα θεραπείας, καὶ χρήματα ἀναλίσκομεν, καὶ πωλωροῖς διαλεγόμεθα, ἵνα μιανοὺς ἀνθρώπους κολακεύσωμεν, καὶ πάντα ποιοῦμεν καὶ λέγομεν ὥστε κατορθωθῆναι ἡμῖν τὸ προκείμενον, ὑπερὸ δὲ τῶν τοῦ Θεοῦ νόμων τὸν λελυπηκότα ἀδελφὸν οὐχ ὑπομένομεν παρακαλέσαι, ἀλλὰ καὶ αἰσχύνην εἶναι νομίζομεν τὸ πρότερον προσδραμεῖν; Αἰσχύνῃ, εἶπέ μοι, μέλλων

συμφιλιωθεῖς μετὸν ἀδελφόν σου» (Ματθ. ε' 23-24).

Ἄν ἐβλεπες ἓνα μέλος τοῦ σώματός σου ἀποκομμένο, δὲν θὰ ἔκανες τὰ πάντα γιὰ νὰ τὸ ἐνώσεις μὰ τὸ σῶμα σου; Αὐτὸ κἄνε καὶ γιὰ τοὺς ἀδελφούς σου. Ὅταν τοὺς δεῖς νὰ ἔχουν ἀποκοπεῖ ἀπὸ τὴν ἀγάπη σου, τρέξε γρήγορα καὶ περιμάζεψέ τους· μὴ περιμένεις ἐκείνους νὰ ἔλθουν, σπεῦσε ἐσὺ πρῶτος, γιὰ νὰ λάβεις τὰ βραβεῖα!

Ἔνα μόνο ἐχθρὸ διαταχθήκαμε νὰ ἔχουμε, τὸν διάβολο. Μὲ αὐτὸν νὰ μὴν συμφιλιωθεῖς ποτέ· πρὸς τὸν ἀδελφόν σου ὅμως ποτέ νὰ μὴν ἔχεις βαριά καρδιά.

Κι ἂν ἀκόμη συμβεῖ κάποια μικροψυχία, ἃς εἶναι παροδική, ἃς μὴν ὑπερβαίνει τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας. «Ἡ δύση τοῦ ἡλίου νὰ μὴ σὰς προφθάνει ὀργισμένους», λέει ὁ Ἀπόστολος (Ἐφεσ. δ' 26).

«...Ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν...» (Ματθ. στ' 12).

Βλέπεις; Ὁ Θεὸς ἐσένα τὸν ἴδιο ἔκανε κριτὴ τῆς συγχωρήσεως τῶν ἀμαρτημάτων σου. Ἄν συγχωρήσεις λίγα, λίγα θὰ σοῦ συγχωρεθοῦν. Ἄν συγχωρήσεις πολλά, θὰ σοῦ συγχωρηθοῦν πολλά. Ἄν τὰ συγχωρήσεις μὲ εἰλικρίνεια καὶ μὲ ὅλη σου τὴν καρδιά, μὲ τὸν ἴδιο τρόπο θὰ συγχωρήσει καὶ τὰ δικά σου ὁ Θεός.

Ἄν μετὰ τὴν συγχώρηση, κάνεις φίλο σου τὸν ἐχθρό σου, ἔτσι θὰ διάκειται καὶ ὁ Θεὸς ἀπέναντί σου.

Ποιᾶς, λοιπόν, τιμωρίας δὲν εἶναι ἄξιος ἐκεῖνος, ποὺ ἐνῶ πρόκειται νὰ κερδίσει δέκα χιλιάδες τάλαντα, ἐὰν χάσει ἓκατὸ μόνον δηνάρια, οὔτε καὶ τὰ λίγα δὲν συγχωρεῖ, ἀλλὰ στρέφει ἐναντίον τοῦ τὰ ἴδια τὰ λόγια τῆς προσευχῆς;

Γιατί ὅταν λὲς στὸ Θεὸ «συγχώρεσέ μας, ὅπως καὶ ἡμεῖς συγχωροῦμε τοὺς ἐχθρούς μας» καὶ κατοπιν ἐσὺ δὲν συγχωρεῖς, γιὰ τίποτε ἄλλο δὲν παρακαλεῖς τὸ Θεό, παρὰ νὰ σὲ στερήσει ἀπὸ κάθε ἀπολογία καὶ συγγνώμη...

(Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν ὁμιλία κ' τῆς σειρᾶς «Εἰς τοὺς Ἀνδριάντας»)

πρότερος κερδαίνει; Τούναντίον μὲν οὖν αἰσχύνεσθαι χρὴ τὸ μένειν ἐπὶ τοῦ πάθους, καὶ τὸν λελυπηκότα ἐκδέχεσθαι πρὸς τὰς καταλλαγὰς ἐλθεῖν· τοῦτο γὰρ καὶ αἰσχύνη καὶ ὄνειδος καὶ ζημία μεγίστη. Ὁ γὰρ πρότερος ἐλθὼν, ἐκεῖνος καρποῦται τὸ πᾶν. Ἄν μὲν γὰρ παρ' ἐτέρου παρακληθεῖς ἀφῆς τὴν ὀργὴν, ἐκείνῳ λογίζεται τὸ κατόρθωμα (οὐ γὰρ δὴ τῷ Θεῷ πειθόμενος, ἀλλ' ἐκείνῳ χαριζόμενος τὸν νόμον ἐπλήρωσας)· ἂν δὲ μηδενὸς παρακαλοῦντος, μήτε αὐτοῦ τοῦ λελυπηκότος πρὸς σὲ παραγενομένου καὶ δεηθέντος, αὐτὸς πᾶσαν αἰσχύνην καὶ πάντα ὄκνον ῥίψας ἀπὸ τῆς διανοίας, προσδράμῃς τῷ ἡδίκηκότι καὶ καταλύσῃς τὴν ὀργὴν, ὀλόκληρόν σου γίνεται τὸ κατόρθωμα, καὶ τὸν πάντα λήψῃ μισθόν. Ἄν εἴπω, Νήστευσον, ἀσθένειάν μοι προβάλλῃ σώματος πολλάκις· ἂν εἴπω, Δὸς πένησι, παιδοτροφίαν καὶ πενίαν· ἂν εἴπω, Σχόλαζε εἰς συνάξεις, φροντίδας βιωτικάς· ἂν εἴπω, Πρόσεχε τοῖς λεγομένοις, καὶ νόει τῆς διδασκαλίας τὴν δύναμιν, ιδιωτείαν· ἂν εἴπω, Κατόρθωσον ἕτερον, λέγεις, ὅτι Οὐχ ὑπακούσεται συμβουλευόμενος· πολλάκις γὰρ εἰπὼν κατεφρονήθη. Ψυχραὶ μὲν οὖν αἱ προφάσεις, ἀλλ' ὅμως κἂν πρόφασιν ἔχῃς εἰπεῖν· ἂν εἴπω, Τὴν ὀργὴν ἄφες, τί τούτων εἰπεῖν δυηήσῃ; Οὔτε γὰρ ἀσθένειαν σώματος, οὔτε πενίαν, οὐκ ιδιωτείαν, οὐκ ἀσχολίαν, οὐκ ἄλλο οὐδὲν ἔχεις εἰπεῖν, ἀλλ' ἀσύγνωστος αὕτη μάλιστα πάντων ἐστὶν ἡ ἁμαρτία.

Πῶς δυηήσῃ τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνατεῖναι; Πῶς τὴν γλῶτταν κινήσῃ; Πῶς αἰτήσῃ συγγνώμην; Κἂν γὰρ βούληται ὁ Θεὸς ἀφεῖναι τὰς ἁμαρτίας σου, οὐκ ἀφῆς αὐτὸς, τὰ τοῦ συνδούλου κατέχων. Ἀλλ' ὠμός ἐστι, καὶ ἄγριος, καὶ θηριώδης, καὶ κολάσεως ἐπιθυμεῖ καὶ ἀντιδόσεως. Καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα ἄφες. Ἠδίκησαι πολλὰ, καὶ ἀπεστέρησαι, καὶ κακῶς ἤκουσας, καὶ ἐν τοῖς μεγίστοις ἐβλάβης πράγμασι, καὶ βούλει κολαζόμενον ἰδεῖν τὸν ἐχθρόν. Καὶ εἰς τοῦτό σοι πάλιν χρήσιμον τὸ ἀφιέναι. Ἄν μὲν γὰρ αὐτὸς ἐκδικήσῃς καὶ ἐπεξέλθῃς, εἴτε διὰ ῥημάτων, εἴτε διὰ πραγμάτων, εἴτε διὰ τῆς εὐχῆς τῆς κατ' αὐτοῦ, ὁ Θεὸς οὐκ ἐπεξελεύσεται λοιπόν, ἅτε σοῦ τὴν τιμωρίαν λαβόντος· καὶ οὐ μόνον οὐκ ἐπεξελεύσεται, ἀλλὰ καὶ σὲ ἀπαιτήσῃ δίκην ὡς ὑβρισμένος.

δ'. Εἰ γὰρ ἐπ' ἀνθρώπων τοῦτο γίνεται, κἂν τυπτήσωμεν ἀλλότριον οἰκέτην, ὁ δεσπότης ἀγανακτεῖ, καὶ ὕβριν εἶναί φησι

τὸ πρᾶγμα· κἄν γὰρ ἡδίκημένοι τύχωμεν εἴτε ὑπὸ δούλων, εἴτε ὑπὸ ἐλευθέρων, τὰς παρὰ τῶν ἀρχόντων καὶ τὰς παρὰ τῶν δεσποτῶν ἀναμένειν χρὴ ψήφους· εἰ τοίνυν ἐπ' ἀνθρώπων οὐκ ἀσφαλές ἐαυτοὺς ἐκδικεῖν, πολλῶ μᾶλλον, ὅταν ὁ Θεὸς δικάζη. Ἀλλ' ἡδίκησέ σε καὶ λελύπηκε, καὶ μυρία διέθηκεν ὁ πλησίον κακά.

Μηδὲ οὕτως αὐτὸς αὐτῷ ἐπεξέληθες, ἵνα μὴ ὑβρίσης σαυτοῦ τὸν Δεσπότην· παραχώρησον τῷ Θεῷ, καὶ αὐτὸς διαθήσει τὸ πρᾶγμα πολλῶ βέλτιον οὔ σὺ βούλει. Σοὶ μόνον εὐχέσθαι ὑπὲρ τοῦ λελυπηκότος ἐκέλευσε· τὸ δὲ πῶς ἐκείνῳ δεῖ χρήσασθαι, αὐτῷ καταλιπεῖν προσέταξεν. Οὐχ οὕτως σὺ σαυτὸν ἐκδικεῖς, ὡς ἐκεῖνός σε ἐκδικῆσαι παρεσκεύασται, ἂν αὐτῷ παραχωρήσης μόνον, καὶ μὴ κατεύξη τοῦ λελυπηκότος, ἀλλ' αὐτὸν ἀφῆς κύριον γενέσθαι τῆς ψήφου· κἄν γὰρ ἡμεῖς ἀφώμεν τοῖς ἡδίκηκόσι, κἄν καταλαγῶμεν, κἄν ὑπὲρ αὐτῶν δεηθῶμεν, ὁ Θεὸς οὐκ ἀφήσιν, ἐὰν μὴ μεταβάλλωνται καὶ αὐτοὶ, καὶ βελτίους γένωνται· οὐκ ἀφήσιν δὲ πρὸς τὸ χρήσιμον ἐκείνων βλέπων. Σὲ μὲν γὰρ ἐπαινεῖ καὶ ἀποδέχεται τῆς φιλοσοφίας, ἐκεῖνον δὲ ἐπεξέρχεται, ἵνα μὴ τῆ σῆ φιλοσοφία χεῖρων γένηται. Ὡστε περιττὸς ὁ τῶν πολλῶν λόγος. Πολλοὶ γὰρ πολλάκις ἐγκαλούμενοι παρ' ἡμῶν, ἐπειδὴ παρακαλούμενοι καταλαγαῆναι τοῖς ἐχθροῖς οὐκ ἐπέιθοντο, ταύτην ἐδόκουν τὴν ἀπολογία ἀποβλέσθαι παραπέτασμα τῆς ἐαυτῶν οὔσαν πονηρίας· Οὐ βούλομαι καταλαγαῆναι, φησὶν, ἵνα μὴ χεῖρονα αὐτὸν ἐργάσωμαι, ἵνα μὴ τραχύτερον, ἵνα μὴ μειζόνως μου καταφρονήση μετὰ ταῦτα. Καὶ πρὸς τούτοις κάκεῖνο λέγουσιν, ὅτι Πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐξ ἀσθενείας με νομίζουσι πρότερον ἐπὶ τὰς καταλαγὰς ἔρχεσθαι καὶ τὸν ἐχθρὸν παρακαλεῖν. Ταῦτα πάντα μάταια· ὁ γὰρ ἀκοίμητος ὀφθαλμὸς εἶδε τὴν γνώμην τὴν σὴν· διόπερ οὐδένα χρὴ ποιεῖσθαι τῶν συνδούλων λόγον, ὅταν τὸν κριτὴν πείσης καὶ τὸν μέλλοντά σοι δικάζειν. Εἰ δὲ τοῦ μὴ γενέσθαι σοι χεῖρονα διὰ τῆς σῆς ἐπεικειάς τὸν ἐχθρὸν φροντίζεις, ἐκεῖνο μάθηθαι, ὅτι οὐχ οὕτω γίνεται χεῖρων, ἀλλ' ἂν μὴ καταλαγαῆς μᾶλλον· κἄν γὰρ ἀπάντων μιαιώτερος ἦ, κἄν μὴ λέγη, κἄν μὴ κηρύττη, καὶ σιγῶν πάντως ἀποδέξεται σου τὴν φιλοσοφίαν, αἰδεσθήσεταιί σου τὴν πραότητα κατὰ τὸ συνειδὸς τὸ ἐαυτοῦ· ἐὰν δὲ ἐπὶ τῆς αὐτῆς μένη

πονηρίας κολακευόμενος και
 θεραπευόμενος, ἔξει τιμωρὸν μέγιστον
 τὸν Θεόν. Καὶ ἵνα μάθητε, ὅτι, κἄν ἡμεῖς
 παρακαλέσωμεν ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν και
 ὑπὲρ τῶν ἠδίκηκότων, ὁ Θεὸς οὐκ
 ἀφήσιν, ἂν μέλλωσι γίνεσθαι χεῖρους διὰ
 τῆς ἡμετέρας ἀνεξικακίας, ἱστορίαν ὑμῖν
 ἐρῶ παλαιάν. Κατελάλησέ ποτε τοῦ
 Μωϋσέως ἡ Μαρία· τί οὖν ὁ Θεός; Λέπραν
 ἐπαφῆκεν αὐτῇ, καὶ ἀκάθαρτον αὐτὴν
 ἐποίησε, καίτοι γε τὰ ἄλλα οὖσαν ἐπεικῆ
 καὶ σώφρονα· εἶτα τοῦ Μωϋσέως αὐτοῦ
 τοῦ ὑβρισμένου παρακαλοῦντος ἀφεῖναι
 τὴν ὀργὴν, οὐκ ἠνέσχετο ὁ Θεός· ἀλλὰ τί
 φησιν; *Εἰ ἐμπτύων ἐνέπτυσεν ὁ πατήρ
 αὐτῆς εἰς τὸ πρόσωπον, οὐκ ἂν ἐνετράπη;
 Μεινάτω, φησὶν, ἔξω τῆς παρεμβολῆς
 ἐπτὰ ἡμέρας.* Ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν·
 Εἰ πατέρα, φησὶν, εἶχε καὶ ἐξ ὄψεως
 αὐτὴν ἐποίησεν, οὐκ ἂν ἤνεγκε τὴν
 ἐπιτίμησιν; Σὲ μὲν ἀποδέχομαι τῆς
 φιλαδελφίας καὶ τῆς πραότητος καὶ τῆς
 ἐπεικειάς· ἐγὼ δὲ οἶδα πότε αὐτὴν
 ἀφεῖναι δεῖ τῆς κολάσεως. Σὺ μὲν πᾶσαν
 φιλοφροσύνην ἐπίδειξαι περὶ τὸν
 ἀδελφόν, καὶ μὴ κολάσεως ἐπιθυμία
 μείζονος ἀφῆς τὰ πλημμελήματα, ἀλλὰ
 φιλοστοργία καὶ γνώμη χρηστῆ. Ἐκεῖνο
 μὲν γάρ τοι σαφῶς ἴσθι, ὅτι ὅσῳ ἂν
 θεραπεύοντα ὑπερίδη σε, τοσοῦτω
 μείζονα ἐπισπάσεται καθ' ἑαυτοῦ τὴν
 κόλασιν ἐκεῖνος. Τί λέγεις, εἰπέ μοι;
 Φαυλότερος γίνεται θεραπευόμενος;
 Τοῦτο ἐκεῖνου μὲν κατηγορία, σὸν δὲ
 ἐγκώμιον· σὸν μὲν ἐγκώμιον, ὅτι καὶ
 ὀρῶν τοιοῦτον γινόμενον, διὰ τὸ τῷ Θεῷ
 δοκοῦν οὐκ ἀπέστης θεραπεύων αὐτόν·
 ἐκείνω δὲ ἐγκλημα, ὅτι οὐδὲ ἀπὸ τῆς σῆς
 ἐπεικειάς βελτίων γέγονε. Παῦλος δέ
 φησιν, αἰρετώτερον ἑτέρους ἐγκαλεῖσθαι
 δι' ἡμᾶς, ἢ ἡμᾶς δι' ἑτέρους. Μηδὲ λέγε
 τὰ ψυχρὰ ταῦτα ῥήματα· Μὴ νομίση,
 φησὶν, ὅτι φοβηθεὶς αὐτόν προσέδραμον,
 ἵνα μᾶλλον μου καταφρονήση· παιδικῆς
 ταῦτα ψυχῆς καὶ ἀνοήτου καὶ πρὸς δόξαν
 ἐπτοημένης ἀνθρωπίνην. Νομιζέτω, ὅτι
 φοβηθεὶς προσήλθε, καὶ οὕτω μείζων ὁ
 μισθὸς ἔσται σοι, ὅταν καὶ ταῦτα
 προειδῶς διὰ τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον
 ὑπομένης πάντα. Ὁ μὲν γὰρ τὴν παρὰ τῶν
 ἀνθρώπων δόξαν θηρώμενος, καὶ διὰ
 τοῦτο καταλλαττόμενος, ὑποτέμνεται τῆς
 ἀντιδόσεως τὸ κέρδος· ὁ δὲ ἀκριβῶς
 ἐπιστάμενος, ὅτι πολλοὶ καταγνώσονται
 καὶ καταγελάσονται, καὶ οὐδὲ οὕτως
 ἀφιστάμενος τῆς καταλλαγῆς,
 διπλασίονα καὶ τριπλασίονα ἔξει τὸν
 στέφανον· καὶ οὗτος μάλιστά ἐστιν, ὁ διὰ
 τὸν Θεὸν τοῦτο ποιῶν. Μὴ μοι λέγε, ὅτι

Τὰ καὶ τὰ ἠδίκησε· καὶ γὰρ εἰ πᾶσαν
 πονηρίαν τὴν ἐν ἀνθρώποις ἐπεδείξατο
 περὶ σέ, καὶ οὕτω σοι πάντα ἀφεῖναι
 ἐκέλευσεν ὁ Θεός.

ε'. Ἴδου προλέγω, καὶ διαμαρτύρομαι, καὶ
 λαμπρᾶ βοῶ τῇ φωνῇ, μηδεὶς τῶν ἐχόντων
 ἐχθρὸν προσίτω τῇ ἱερᾷ τραπέζῃ καὶ
 δεχέσθω τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου· μηδεὶς
 προσίων ἐχθρὸν ἐχέτω. Ἐχθρὸν ἔχεις; μὴ
 προσέλθης· βούλει προσελθεῖν;
 καταλλάγηθι, καὶ τότε προσελθῶν ἄψαι
 τοῦ ἱεροῦ. Μᾶλλον δὲ οὐκ ἐγὼ ταῦτα
 λέγω, ἀλλ' ὁ δι' ἡμᾶς σταυρωθεὶς
 Δεσπότης αὐτός· ἵνα σε καταλλάξῃ τῷ
 Πατρὶ, οὐδὲ σφαγῆναι παρητήσατο, οὐδὲ
 τὸ αἷμα ἐκχεῖν· καὶ σὺ ἵνα καταλλαγῆς
 τῷ συνδούλῳ, οὐδὲ ῥῆμα προέσθαι
 βούλει, οὐδὲ πρότερος προσδραμεῖν;
 Ἄκουσον τί φησι περὶ τῶν οὕτω
 διακειμένων· *Ἐὰν προσφέρῃς τὸ δῶρόν
 σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, κάκει μνησθῆς,
 ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι κατὰ σοῦ· οὐκ
 εἶπεν, Ἀνάμεινον ἐκεῖνον ἐλθεῖν πρὸς σέ,
 οὐδὲ, Ἐτέρω τινὶ μεσίτη διαλέχθητι, οὐδὲ,
 Ἄλλον τινὰ παρακάλεσον, ἀλλ' ἄν, Αὐτὸς σὺ
 πρὸς ἐκεῖνον δράμε· Ὑπαγε γὰρ, φησὶ,
 πρῶτον διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου.* Ὡ
 τῆς ὑπερβολῆς! αὐτὸς οὐχ ἠγεῖται ἀτιμίαν
 εἶναι, τοῦ δώρου καταλιπανομένου, καὶ
 σὺ νομίζεις ὕβριν εἶναι τὸ πρότερος
 ἐπελθεῖν καὶ καταλλαγήναι; Καὶ ποῦ
 ταῦτα ἄξια συγγνώμης, εἶπέ μοι; Ἐὰν
 ἴδῃς σου μέλος ἐκτετμημένον, οὐ πάντα
 ποιεῖς, ὥστε αὐτὸ ἐνώσαι τῷ σώματι;
 Τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἀδελφῶν ποίησον·
 ὅταν ἴδῃς αὐτοὺς ἐκτετμηέντας σου τῆς
 φιλίας, περιστεῖλαι σπεῦσον ταχέως, μὴ
 προτέρους ἀναμείνης ἐκεῖνους ἐλθεῖν,
 ἀλλ' αὐτὸς πρότερος ἐπείχθητι λαβεῖν τὰ
 βραβεῖα.

Ἐνα μόνον ἐχθρὸν ἐκελεύσθημεν ἔχειν
 τὸν διάβολον· πρὸς αὐτὸν μηδέποτε
 καταλλάττου, πρὸς δὲ τὸν ἀδελφὸν
 μηδέποτε κατὰ καρδίας ἀπεχθῶς ἔχε,
 ἀλλὰ κἂν γένηταί τις μικροψυχία,
 ἐφήμερος αὕτη μόνον ἔστω, καὶ μὴ
 ὑπερβαινέτω τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας· Ὁ
 ἥλιος γὰρ, φησὶ, *μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ
 παροργισμῷ ὑμῶν.* Ἄν μὲν γὰρ πρὸ τῆς
 ἐσπέρας καταλλαγῆς, ἔχεις ἀπὸ τοῦ Θεοῦ
 τινα συγγνώμην· ἂν δὲ περαιτέρω μένης
 ἐχθρὸς ὢν, οὐκέτι θυμοῦ καὶ ὀργῆς
 συναρπαζούσης, ἀλλὰ πονηρίας ἐστὶν ἡ
 ἀπέχθεια καὶ ψυχῆς μιαρᾶς καὶ κακίαν
 μελετώσης. Οὐ τοῦτο δὲ μόνον ἐστὶ τὸ
 δεινόν, ὅτι συγγνώμης ἑαυτὸν
 ἀποστερεῖς, ἀλλ' ὅτι καὶ τὸ κατόρθωμα
 δυσκολώτερον γίνεται· μιᾶς γὰρ

παρελθούσης ἡμέρας πλείων ἢ αἰσχύνη,
 καὶ δευτέρας προσγυνομένης αὔξεται
 πάλιν· κἂν ἐπιλάβῃ τρίτην καὶ τετάρτην,
 προσθήσει καὶ πέμπτην· οὕτως αἱ πέντε
 γίνονται δέκα, αἱ δέκα εἴκοσιν, αἱ εἴκοσιν
 ἑκατόν, καὶ λοιπὸν ἀνίατον ἔσται τὸ
 ἔλκος· ὅσω γὰρ πρόεισιν ὁ χρόνος,
 τοσούτω μᾶλλον διστάμεθα. Ἀλλὰ μηδὲν
 τούτων πάθῃς, ὦ ἄνθρωπε, τῶν
 παραλόγων παθῶν, μηδὲ αἰσχυνομένης καὶ
 ἐρυθριάσης, μηδὲ εἵπης πρὸς σεαυτόν,
 Πρὸ μικροῦ τοσαῦτα ἀλλήλους
 ἐλοιδορήσαμεν, μυρία ῥήτᾶ καὶ ἄρρητα
 εἶπομεν, καὶ νῦν δραμοῦμαι ἐπὶ τὰς
 καταλλαγὰς; καὶ τίς οὐ καταγνώσεται
 μου τὴν πολλὴν εὐκολίαν; Οὐδεὶς νοῦν
 ἔχων εὐκολίαν σου καταγνώσεται, ἀλλ'
 ὅταν μένης ἀκατάλλακτος, τότε σε
 πάντες γελάσονται, τότε πολὺ δώσεις τῷ
 διαβόλῳ τὸ διάστημα. Οὐ γὰρ ἀπὸ τοῦ
 χρόνου λοιπὸν δυσδιάλυτος ἢ ἔχθρα
 γίνεται, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν μεταξὺ
 γενομένων πραγμάτων. Ὡσπερ γὰρ *Ἀγάπη*
καλύπτει πλῆθος ἁμαρτιῶν, οὕτως ἔχθρα
 καὶ τὰ οὐκ ὄντα ἁμαρτήματα συνίστησι,
 καὶ πάντες ἀξιόπιστοι οἱ κατηγοροῦντες
 λοιπόν, οἱ τοῖς ἀλλοτρίοις χαίροντες
 κακοῖς, καὶ τὰς ἐτέρων ἐκπομπέοντες
 ἀσχημοσύνας. Ταῦτα οὖν ἅπαντα εἰδὼς,
 πρόλαβε καὶ κάτασχε τὸν ἀδελφόν, πρὶν
 τέλεον ἀποπηδήσῃ, κἂν δέῃ πᾶσαν τὴν
 πόλιν περιδραμεῖν κατὰ τὴν ἡμέραν
 ἐκείνην, κἂν ἔξω τῶν τειχῶν ἀπελθεῖν,
 κἂν ὁδὸν βαδίσει μακράν, πάντα τὰ ἐν
 χερσὶν ἀφείς, ἐνδὸς τούτου μόνου γενοῦ
 τοῦ καταλλάξαι τὸν ἀδελφόν. Εἰ γὰρ
 ἐργῶδες τὸ πρᾶγμα, ἐννόησον ὅτι διὰ τὸν
 Θεὸν ταῦτα πάσχεις ἅπαντα, καὶ ἱκανὴν
 λήψῃ παράκλησιν· καὶ τὴν ψυχὴν
 ἀναδυομένην καὶ ὀκνοῦσαν, καὶ
 ἐρυθριῶσαν, καὶ αἰσχυνομένην διέγειρον,
 ταύτας αὐτῇ συνεχῶς ἐπάδων τὰς
 ἐπωδὰς· Τί μέλλεις, τί δὲ ἀναδύῃ καὶ
 ὀκνεῖς; οὐχ ὑπὲρ χρημάτων, οὐδ' ὑπὲρ
 ἄλλου τινὸς τῶν ἐπικήρων, ἀλλ' ὑπὲρ
 σωτηρίας ἡμῖν ὁ λόγος. Ὁ Θεὸς ταῦτα
 ποιεῖν ἐκέλευσε, καὶ πάντα δεύτερα ἔστω
 τῶν ἐκείνου προσταγμάτων. Ἐμπορία τίς
 ἐστὶ πνευματικὴ τὸ πρᾶγμα· μὴ ἀμελῶμεν,
 μήτε ῥαθυμῶμεν· μανθανέτω ὁ ἔχθρὸς,
 ὅτι πολλὴν ἐποίησάμεθα σπουδὴν, διὰ τὸ
 τῷ Θεῷ δοκοῦν· κἂν ὑβρίζῃ πάλιν, κἂν
 τύπτῃ, κἂν ὀτιοῦν ἕτερον χαλεπώτερον
 ποιῇ, φέρωμεν ἅπαντα γενναίως, ὡς
 οὐδὲν ἐκείνῳ τοσοῦτον, ὅσον ἡμῖν αὐτοῖς
 χαριζόμεθα· πάντων τῶν κατορθωμάτων
 τοῦτο μειζρόνως ἡμῶν κατ' ἐκείνην
 προστήσεται τὴν ἡμέραν. Ἡμάρτομεν
 πολλὰ καὶ μεγάλα, καὶ προσεκρούσαμεν,

καὶ τὸν Δεσπότην ἡμῶν παρωξύναμεν·
 ἔδωκε διὰ τὴν αὐτοῦ φιλανθρωπίαν
 ταύτην ὁδὸν καταλλαγῆς· μὴ τοίνυν
 προδῶμεν τὸν καλὸν τοῦτον θησαυρόν.
 Μὴ γὰρ οὐκ ἦν κύριος κελεῦσαι μόνον
 καταλλάττεσθαι, καὶ μηδένα ἡμῖν εἶναι
 μισθόν; μὴ γὰρ ἔχει τινα τὸν ἀντιλέγοντα
 καὶ διορθούμενον αὐτοῦ τὰ προστάγματα;
 Ἀλλ' ὅμως διὰ τὴν πολλὴν αὐτοῦ
 φιλανθρωπίαν καὶ μισθὸν ἡμῖν ὑπέσχετο
 μέγαν καὶ ἄφατον, καὶ οὗ μάλιστα
 ἐπιθυμοῦμεν τυχεῖν, τὴν τῶν ἁμαρτιῶν
 ἡμῶν συγχώρησιν, καὶ ταύτην τὴν
 ὑπακοὴν ἡμῖν εὐκολωτέραν ποιῶν.

Τίνα οὖν ἔξομεν συγγνώμην, ὅταν καὶ
 μισθὸν τοσοῦτον μέλλοντες λαμβάνειν,
 μηδὲ οὕτως ὑπακούωμεν τῷ νομοθέτῃ,
 ἀλλὰ μένωμεν καταφρονούντες; Ὅτι γὰρ
 καταφρόνησις τοῦτό ἐστι, δῆλον ἐκείθεν·
 Εἰ νόμον ἔθηκεν ὁ βασιλεὺς, τοὺς ἐχθροὺς
 ἅπαντας ἀλλήλοις καταλλάττεσθαι, ἢ τὰς
 κεφαλὰς ἀποτέμεσθαι, ἄρα οὐκ ἂν
 πάντες ἐσπεύσαμεν ἐπὶ τὰς τῶν πλησίον
 καταλλαγὰς; Ἐγωγε οἶμαι. Τίνα οὖν
 ἔξομεν συγγνώμην, μηδὲ τοσαύτην
 ἀπονέμοντες τῷ Δεσπότητι τιμὴν, ὅσῃν τοῖς
 ὀμοδούλοις τοῖς ἡμετέροις; Διὰ τοῦτο
 ἐκελεύσθημεν λέγειν, *Ἄφες ἡμῖν τὰ
 ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν
 τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν.*

Τί τοῦτου πραότερον; τί δὲ ἡμερώτερον
 τοῦ προστάγματος; Σὲ κριτὴν ἐποίησε τῆς
 συγχωρήσεως τῶν σῶν ἁμαρτημάτων· ἂν
 ὀλίγα ἀφῆς, ὀλίγα ἀφίεται· ἂν πολλὰ
 ἀφῆς, πολλὰ ἀφίεται· ἂν ἀπὸ καρδίας
 ἀφῆς καὶ καθαρῶς, οὕτω σοὶ καὶ ὁ Θεὸς
 ἀφήσιν· ἂν μετὰ τοῦ συγχωρῆσαι καὶ
 φίλον αὐτὸν ἔχῃς, οὕτω καὶ ὁ Θεὸς πρὸς
 σὲ διακεῖσεται. Ὡστε ὅσῳ μείζονα
 ἥμαρτε, τοσοῦτω μᾶλλον ἡμᾶς σπεύδειν
 ἐπὶ τὰς καταλλαγὰς χρῆ, ἐπειδὴ καὶ
 μειζόνων ἁμαρτημάτων συγχωρήσεως
 ἡμῖν αἴτιος γίνεται. Βούλει μαθεῖν, ὡς
 οὐδεμία συγγνώμη μνησικακοῦσιν ἡμῖν,
 οὐδέ ἐστὶ τις ἡμᾶς ὁ ἐξαιρούμενος; Ἐπὶ
 παραδείγματος, ὃ λέγω, ποιήσω φανερόν·
 Τί σε ἠδίκησεν ὁ πλησίον; τὰ χρήματα
 ἥρπασεν, ἐδήμευσεν, ἐπλεονέκτησεν; οὐ
 λέγω τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ ἕτερα
 προστίθημι πλείονα τούτων, καὶ ὅσαπερ
 ἂν ἐθέλῃς· ἀνελεῖν σε ἐπεθύμησε, μυρίους
 σοὶ παρέστησε κινδύνους, πᾶσάν σοι
 ἐπεδείξατο μιαρίαν, καὶ οὐδὲν ἀπέλιπεν
 ὅλως τῆς ἀνθρωπίνης πονηρίας· ἵνα γὰρ
 μὴ πάντα καθ' ἕκαστον ἐπεξίωμεν, θὲς
 τοσαύτην αὐτὸν ἠδίκηκεναι σε ἀδικίαν,
 ὅσῃν οὐδεὶς οὐδέποτε τινα ἠδίκησεν· οὐδὲ
 γὰρ οὕτω μνησικακῶν ἄξιος ἔση

συγγνώμης. Καὶ πῶς ἐγὼ λέγω. Εἴ τις οἰκέτης σὸς ὤφειλέ σοι χρυσίνους ἑκατὸν, εἶτα ἐκεῖνῳ ἕτερός τις ὤφειλε ἀργύρια ὀλίγα, καὶ προσελθὼν ὁ τοῦ δούλου χρεώστης παρεκάλεσέ σε καὶ ἰκέτευσεν ἀξιῶν συγγνώμης τυχεῖν, καὶ σὺ τὸν οἰκέτην καλέσας τὸν σαυτοῦ προσέταξας εἰπὼν ἀφεῖναι τὸ ὀφείλημα τούτῳ, καὶ Ἀπὸ τοῦ λόγου οὗ ὀφείλεις μοι, λογίζομαί σοι τὸ ὀφείλημα· εἶτα ἐκεῖνος ἀναισχυντῶν καὶ πονηρευόμενος πάλιν ἤγγχε τὸν ὀφείλοντα· ἄρα ἂν ἐξείλετό τις αὐτὸν τῶν σῶν χειρῶν; ἄρα οὐκ ἂν αὐτῷ μυρίας ἐπέθηκας πληγὰς, ὡς ὑβρισθεὶς τὴν ἐσχάτην ὑβριν; καὶ μάλα εἰκότως.

Τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς ποιήσει· ἐρεῖ γάρ σοι κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν, Ὡς πονηρὸν δούλε καὶ παμμάρε, μὴ γὰρ ἐκ τῶν σῶν αὐτῷ συνεχώρησας; ἐξ ὧν ἐμοὶ ὤφειλες, ἐκελεύσθης αὐτῷ λογίσασθαι· Ἄφες γὰρ, φησὶ, καὶ ἀφήμι σοι. Εἰ καὶ τὰ μάλιστα, καὶ εἰ μὴ τοῦτο προσέθηκα, καὶ οὕτως ἀφιέναι ἐχρῆν δεσπότη πειθόμενον· νυνὶ δὲ οὐχ ὡς δεσπότης ἐπέταξα, ἀλλ' ὡς φίλῳ χάριν ἤτησα, καὶ ταύτην ἐκ τῶν ἐμῶν, καὶ μείζονα δώσειν ὑπεσχόμην πάλιν· καὶ οὐδὲ οὕτω βελτίων ἐγένου. Καὶ ἄνθρωποι μὲν ὅταν τοῦτο ποιῶσι, τοσοῦτον λογίζονται τοῖς αὐτῶν οἰκέταις, ὅσον ἐστὶ τὸ μέτρον τοῦ ὀφειλήματος· οἷον ὀφείλει τῷ δεσπότη χρυσίνους ἑκατὸν ὁ οἰκέτης, ὁ τοῦ οἰκέτου χρεώστης χρυσίνους δέκα· ἂν αὐτῷ συγχωρήσῃ τὸ ὀφείλημα, οὐχὶ τοὺς ἑκατὸν αὐτῷ ἀφήσιν ὁ δεσπότης, ἀλλὰ τοὺς δέκα μόνους, τοὺς δὲ ἑτέρους ἅπαντας ἀπαιτεῖ· ὁ δὲ Θεὸς οὐχ οὕτως· ἀλλ' ἂν ἀφῆς ὀλίγα τῷ συνδούλῳ, πάντα σοι ἀφήσιν αὐτός. Πόθεν τοῦτο δῆλον· Ἀπ' αὐτῆς τῆς εὐχῆς· Ἐὰν γὰρ ἀφήτε, φησὶ, τοῖς ἀνθρώποις τὰ ὀφειλήματα αὐτῶν, καὶ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ἀφήσει ὑμῖν τὰ ὀφειλήματα ὑμῶν. Ὅσον δὲ ἑκατὸν δηναρίων καὶ μυρίων ταλάντων τὸ μέσον, τοσοῦτον ἐκείνων καὶ τούτων τῶν ὀφειλημάτων. Ποίας οὖν οὐκ ἂν εἴης κολάσεως ἄξιος ὁ τὰ μύρια τάλαντα ἀντὶ ἑκατὸν δηναρίων λαμβάνειν μέλλων, καὶ οὐδὲ οὕτω τὰ μικρὰ ταῦτα ἀφείς, ἀλλὰ καθ' ἑαυτοῦ τὴν εὐχὴν ταύτην ποιούμενος; Ὅταν γὰρ εἴπῃς, Ἄφες ἡμῖν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν, εἶτα σὺ μὴ ἀφῆς, οὐδὲν ἕτερον τὸν Θεὸν παρακαλεῖς, ἀλλ' ἢ πάσης ἀπολογίας ἀποστερεῖν σε καὶ συγγνώμης. Ἄλλ' οὐ τολμῶ, φησὶν, εἰπεῖν, Ἄφες μοι, καθὼς ἀφήμι, ἀλλ', Ἄφες μοι, μόνον. Καὶ τί

τοῦτο; κἄν γὰρ αὐτὸς μὴ εἴπησ, ὁ Θεὸς οὕτω ποιεῖ· καθὼς ἀφίης, οὕτως ἀφίησι. Καὶ τοῦτο ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς εὐδηλον ἐποίησεν. Ἐὰν γὰρ μὴ ἀφῆτε, φησὶ, τοῖς ἀνθρώποις, οὐδὲ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ἀφίησιν ὑμῖν. Μὴ τοίνυν εὐλάβειαν εἶναι νομίσης τὸ μὴ λέγειν ὀλόκληρον τὴν ῥῆσιν, μηδὲ ἐξ ἡμισείας ποιῶ τὴν εὐχήν, ἀλλ' ὡς ἔταξεν, οὕτως εὐχου, ἵνα κἄν ἡ ἀνάγκη τῆς λέξεως φοβοῦσα καθ' ἡμέραν συνωθήσῃ σε πρὸς τὴν τῶν πλησίων συγχώρησιν. Μὴ μοι λέγε· Παρεκάλεσα πολλά, ἰκέτευσα, ἐδεήθην, καὶ οὐ κατηλλάγη· πρότερον μὴ ἀποστῆς, ἕως ἂν καταλλάξῃς. Οὐ γὰρ εἶπεν, Ἄφες τὸ δῶρόν σου, καὶ ὑπαγε, ἰκέτευσον τὸν ἀδελφόν σου, ἀλλ', Ὑπαγε, διαλλάγηθι· ὥστε κἄν πολλά ἰκετεύσης, μὴ πρότερον ἀποστῆς, ἕως ἂν πείσης. Ὁ Θεὸς καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἡμᾶς παρακαλεῖ, καὶ οὐκ ἀκούομεν, καὶ ὅμως οὐ παύεται παρακαλῶν· σὺ δὲ τὸν σύνδουλόν σου ἀπαξιοῖς παρακαλέσαι; Καὶ πότε δυνήσῃ σωθῆναι; Ἀλλὰ πολλάκις παρεκάλεσας, καὶ πολλάκις ἀπεκρούσθης· ἀλλὰ πλείονα διὰ τοῦτο λήψη μισθόν. Ὅσῳ γὰρ ἂν ἐκεῖνος φιλονεικῆ, καὶ σὺ μένης παρακαλῶν, τοσοῦτω σοὶ τὰ τῆς ἀμοιβῆς αὐξεται· ὅσῳ μετὰ πλείονος δυσκολίας τὸ κατόρθωμα γίνεται, καὶ πολλοῦ τοῦ πόνου ἢ καταλλαγῆ, τοσοῦτω κάκεινῳ μεῖζον ἔσται τὸ κρίμα, καὶ σοὶ λαμπρότεροι τῆς καρτερίας οἱ στέφανοι. Ταῦτα μὴ μόνον ἐπαινώμεν, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἔργων ἐπιδειξώμεθα, καὶ μὴ πρότερον ἀναχωρήσωμεν, ἕως ἂν εἰς τὴν προτέραν ἐπανέλθωμεν φιλίαν. Οὐ γὰρ ἀρκεῖ τὸ μὴ λυπεῖν μηδὲ ἀδικεῖν τὸν ἐχθρόν, μηδὲ ἀηδῶς ἔχειν πρὸς αὐτὸν κατὰ διάνοιαν, ἀλλὰ χρὴ κάκεινον παρασκευάζειν ἠδέως πρὸς ἡμᾶς ἔχειν. ζ'. Καὶ γὰρ ἀκούω πολλῶν λεγόντων· Ἐγὼ οὐκ ἐχθραίνω, οὐδὲ λυποῦμαι, οὐδὲ ἔχω τι κοινὸν πρὸς αὐτόν. Ἀλλ' οὐ τοῦτο ἐκέλευσεν ὁ Θεὸς, ἵνα μηδὲν κοινὸν ἔχῃς πρὸς αὐτόν, ἀλλ' ἵνα πρὸς αὐτόν κοινὰ ἔχῃς πολλά. Διὰ τοῦτο γὰρ σοὺ ἐστὶν ἀδελφός, διὰ τοῦτο οὐκ εἶπεν· Ἄφες τῷ ἀδελφῷ σου, ἃ ἔχεις κατ' αὐτοῦ· ἀλλὰ τί; Ὑπαγε, πρῶτον διαλλάγηθι αὐτῷ, κἄν ἐκεῖνος ἔχη τι κατὰ σοῦ, καὶ μὴ πρότερον ἀποστῆς, ἕως ἂν ἐνώσης τὸ μέλος εἰς ὁμόνοιαν. Σὺ δὲ, ἵνα οἰκέτην κτήσῃ χρησίμον, καὶ χρυσίου καταβάλλεις, καὶ ἐμποροῖς διαλέγη πολλοῖς, καὶ ἀποδημίαν πολλάκις ἀποδημεῖς μακρὰν· ἵνα δὲ τὸν ἐχθρόν ποιήσης φίλον, οὐ πάντα κινεῖς καὶ πράττεις, εἶπέ μοι; Καὶ πῶς δυνήσῃ τὸν Θεὸν παρακαλέσαι, τῶν νόμων αὐτοῦ

οὕτω καταμελῶν; Καίτοι οἰκέτου μὲν ἢ κτήσις οὐδὲν μέγα ἡμᾶς ὀνῆσαι δυνησεται, ὁ δὲ ἐχθρὸς γινόμενος φίλος, καὶ τὸν Θεὸν ἡμῖν ἴλεω ποιήσει καὶ εὐμενῆ, καὶ τὰ ἀμαρτήματα ἡμῖν διαλύσει ῥαδίως, καὶ παρὰ ἀνθρώποις ἔπαινον καὶ πολλὴν ἡμῖν κατὰ τὸν βίον προξενήσει τὴν ἀσφάλειαν· οὐδὲν γὰρ ἐπισφαλέστερον τοῦ καὶ ἓνα μόνον ἐχθρὸν κεκτημένου. Καὶ γὰρ ἡ δόξα τῆς ζωῆς ἡμῶν καταβλάπτεται, μυρία κακῶς ἐκείνου λέγοντος πρὸς πάντας ἡμᾶς, καὶ ἡ διάνοια ἡμῶν θολοῦται, καὶ τὸ συνειδὸς θορυβεῖται, καὶ χειμῶνα διηνεκῆ λογισμῶν ὑφιστάμεθα. Ἄπερ ἅπαντα συνειδότες ἀπαλλάξωμεν ἑαυτοὺς κολάσεως καὶ τιμωρίας, καὶ τὴν παροῦσαν ἑορτὴν μετὰ τῶν εἰρημένων αἰδεσθῶμεν πάντων, καὶ ὣν παρὰ τοῦ βασιλέως δι' ἐκείνην ἀξιοῦμεν τυχεῖν, τούτων καὶ ἡμεῖς ἀπολαῦσαι δῶμεν ἑτέροις. Καὶ γὰρ πολλῶν ἀκούω λεγόντων, ὅτι πάντως ὁ βασιλεὺς τὸ Πάσχα τὸ ἱερὸν αἰδεσθεὶς τῇ πόλει καταλλαγῆσεται καὶ τὰ ἀμαρτήματα ἀφήσει πάντα. Πῶς οὖν οὐκ ἄτοπον, ἡνίκα μὲν παρ' ἐτέρων σῶζεσθαι δέη, τὴν ἑορτὴν καὶ τὴν ταύτης ἀξίαν προβάλλεσθαι· ἡνίκα δὲ ἂν ἑτέροις καταλλάττεσθαι κελευώμεθα, ἀτιμάζειν ταύτην καὶ μηδὲν εἶναι νομίζειν; Οὐδεὶς γὰρ οὕτως, οὐδεὶς τὴν ἱεράν ταύτην καταισχύνει πανήγυριν, ὡς ὁ μετὰ τοῦ μνησικακεῖν αὐτὴν ἐπιτελῶν· μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἐπιτελεῖν αὐτὴν δύναται ὁ τοιοῦτος, κἂν δέκα ἡμέρας ἐφεξῆς ἄσιτος μένη· ὅπου γὰρ ἔχθρα καὶ ἀπέχθεια, οὐδὲ νηστεία οὐδὲ ἑορτὴ γένοιτ' ἂν. Μὴ τολμᾶς ἀνίπτους χερσὶ τῆς ἱερᾶς ἄψασθαι θυσίας, κἂν πολλὴ ἀνάγκη ἐπικέηται; Μὴ τοίνυν ἀνίπτω προσέρχου ψυχῆ· πολλῶ γὰρ ἐκείνου τοῦτο χαλεπώτερον, καὶ μείζονα φέρει τὴν κόλασιν. Οὐδὲν γὰρ οὕτως ἀκαθαρσίας πληροῖ τὴν διάνοιαν, ὡς ὀργὴ διηνεκῶς ἔνδον μένουσα. Ἔνθα γὰρ ἐστι θυμὸς ἢ ὀργή, πνεῦμα πραότητος οὐκ ἐφίπταται· Πνεύματος δὲ ἁγίου ἄνθρωπος ἔρημος ὧν ποίαν ἔξει σωτηρίας ἐλπίδα; πότε δὲ ὀρθὰ βαδιεῖται; Μὴ τοίνυν, ἀγαπητέ, τὸν ἐχθρὸν ἀμύνασθαι βουλόμενος, σαυτὸν κατακρήμιζε, μηδὲ ἔρημον ποιεὶ τῆς τοῦ Θεοῦ προστασίας. Μάλιστα μὲν γὰρ, εἰ καὶ δύσκολον ἦν τὸ πρᾶγμα, ἱκανὸν τῆς τιμωρίας τὸ μέγεθος, ὅπερ ἐκ τοῦ μὴ πείθεσθαι γίνεται, καὶ τὸν σφόδρα ὑπτίον καὶ νωθέστατον ἔστιν ἀναστῆσαι, καὶ πάντα πείσαι πόνον ὑπενεγκεῖν· νυνὶ δὲ καὶ πολλὴν ἔδειξεν ὁ λόγος τὴν εὐκολίαν οὔσαν, ἂν ἐθέλωμεν.

Μὴ τοίνυν καταμελήσωμεν τῆς ἐαυτῶν
ζωῆς, ἀλλὰ σπουδάσωμεν καὶ πάντα
ποιῶμεν, ὥστε χωρὶς ἐχθρῶν παραστῆναι
τῇ ἱερᾷ τραπέζῃ. Οὐδὲν γὰρ, οὐδὲν τῶν
τοῦ Θεοῦ προσταγμάτων ἔσται δύσκολον,
ἐὰν προσέχωμεν· καὶ τοῦτο ἐκ τῶν ἤδη
κατωρθωκότων δῆλον. Πόσοι ὑπὸ τῆς τῶν
ὄρκων ἐκλέπτοντο συνηθείας, καὶ τὸ
πρᾶγμα δυσκατόρθωτον εἶναι ἐνόμιζον!
ἀλλ' ὅμως διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ χάριν, ἐπειδὴ
μικρὰν ἐπεδείξασθε σπουδὴν, τὸ πλέον
ἀπενίψασθε. Διὰ τοῦτο δὴ παρακαλῶ καὶ
τὸ λείπον ἀποθέσθαι, καὶ ἑτέροις
γενέσθαι διδασκάλους. Τοὺς δὲ μήπω
κατορθώσαντας, ἀλλὰ τὸν μακρὸν χρόνον
ἡμῖν προβαλλομένους, καθ' ὃν ὤμνουν
ἔμπροσθεν, καὶ λέγοντας, ὡς ἀδύνατον ἐν
βραχεῖ καιρῷ τὸ πολλοῖς ἔτεσι ριζωθὲν
ἀνασπάσαι, ἐκεῖνο ἂν εἶποιμι, εἴ τι ἔνθα
ἂν δέοι κατορθῶσαι τῶν ὑπὸ Θεοῦ
κελευομένων, οὐ χρόνου χρεῖα, οὐδὲ
πλήθους ἡμερῶν, οὐδὲ διαστήματος
ἐνιαυτῶν, ἀλλὰ φόβου μόνου καὶ ψυχῆς
εὐλάβειαν ἐχούσης, καὶ πάντως
περισόμεθα, καὶ ἐν βραχεῖ καιρῷ.

ἦ'. Καὶ ἵνα μὴ νομίσητε, ὅτι ἀπλῶς ταῦτα
λέγω, ὃν νομίζετε εἶναι πολύορκον
ἄνθρωπον καὶ πλείονα ὀμνύοντα μᾶλλον
ἢ φθεγγόμενον, τοῦτον ἐμοὶ παράδοτε
δέκα μόνον ἡμέρας, κἂν μὴ πᾶσαν ἐξέλω
τὴν συνήθειαν ἐν ταῖς ὀλίγαις ταύταις
ἡμέραις, κατάγνωτέ μου τὴν ἐσχάτην
ταύτην κατάγνωσιν· καὶ ὅτι οὐ κόμπος τὰ
ρήματα ταῦτα, ἀπὸ τῶν ἤδη γεγενημένων
τοῦτο ἔσται δῆλον ὑμῖν. Τί τῶν
Νινευιτῶν ἀλογώτερον; τί δὲ
ἀνοητότερον; ἀλλ' ὅμως οὗτοι οἱ
βάρβαροι καὶ ἀνόητοι, οἱ μηδενὸς
μηδέποτε ἀκούσαντες φιλοσοφοῦντος, οἱ
μηδέποτε παραγγέλματα τοιαῦτα
λαβόντες, ἀκούσαντες τοῦ προφήτου
λέγοντος, *Ἔτι τρεῖς ἡμέραι, καὶ Νινευὶ
καταστραφήσεται, ἐν τρισὶν ἡμέραις
πᾶσαν ἀπέθεντο πονηρὰν συνήθειαν· ὁ
πόρνος σώφρων ἐγένετο, ὁ θρασὺς
ἐπεικὴς, ὁ πλεονέκτης καὶ ἄρπαξ μέτριος
καὶ φιλόφρων, ὁ ῥάθυμος σπουδαῖος. Οὐ
γὰρ δὴ ἐν, οὐδὲ δύο, καὶ τρία, καὶ
τέσσαρα τῶν παθῶν ἦσαν τὰ ἰάματα,
ἀλλὰ πᾶσαν αὐτῶν διώρθωσαν τὴν
πονηρίαν. Καὶ πόθεν τοῦτο δῆλον, φησὶν;
Ἀπὸ τῶν τοῦ προφήτου ῥημάτων· αὐτὸς
γὰρ ὁ κατηγορήσας αὐτῶν, καὶ εἰπὼν, ὅτι
Ἀνέβη ἡ κραυγὴ τῆς κακίας αὐτῶν ἕως
τῶν οὐρανῶν, αὐτὸς αὐτοῖς τὸ ἐναντίον
ἐμαρτύρησε πάλιν εἰπὼν, ὅτι *Εἶδεν ὁ
Θεός, ὅτι ἀπέστησαν ἕκαστος ἀπὸ τῶν
ὁδῶν αὐτῶν τῶν πονηρῶν, οὐκ εἶπεν, ὅτι**

Ἀπὸ πορνείας ἢ μοιχείας ἢ κλοπῆς, ἀλλ',
 ὅτι Ἀπὸ τῶν ὁδῶν αὐτῶν τῶν πονηρῶν.
 Καὶ πῶς ἀπέστησαν; Ὡς ὁ Θεὸς οἶδεν, οὐκ
 ὡς ἄνθρωπος ἐδοκίμασεν. Εἶτα οὐκ
 αἰσχυνόμεθα οὐδὲ ἐρυθριῶμεν, εἰ
 βαρβάρων ἀνθρώπων ἐν τρισὶν ἡμέραις
 μόνον πᾶσαν ἀποθεμένων κακίαν, ἡμεῖς
 ἐν τοσαύταις ἡμέραις ἐνηχοῦμενοι,
 διδασκόμενοι, μιᾶς μὴ περιγενοίμεθα
 πονηρᾶς συνηθείας; Καίτοι γε εἰς
 ἔσχατον ἦσαν κάκεῖνοι πρότερον κακίας
 ἑλληλακότες· ὅταν γὰρ ἀκούσης, ὅτι *Ἀνέβη*
ἡ κραυγὴ τῆς κακίας αὐτῶν πρὸς με,
 μηδὲν ἄλλο νόμιζε, ἢ τὴν ὑπερβολὴν τῆς
 πονηρίας αὐτῶν· ἀλλ' ὅμως ἴσχυσαν ἐν
 τρισὶν ἡμέραις πρὸς ὀλόκληρον ἀρετὴν
 μετατάξασθαι. Ὅπου γὰρ φόβος Θεοῦ, οὐ
 χρεῖα ἡμερῶν οὐδὲ διαστήματος χρόνου,
 ὡσπερ ὅπου ἀφοβία, οὐδὲν ὄφελος
 ἡμερῶν. Καθάπερ γὰρ τὰ ἰωθέντα τῶν
 σκευῶν ὁ μὲν ὕδατι μόνον ἀποτρίβων,
 κἂν πολὺν ἀναλώσῃ χρόνον, πάσης οὐκ
 ἀπαλλάξει τῆς κακίας ἐκείνης, ὁ δὲ εἰς
 χωνευτήριον ἐμβαλὼν, ἐν βραχεῖα καιροῦ
 ῥοπῇ φαιδρότερα τῶν νεοτεύκτων εὐθέως
 ἐργάζεται· οὕτω δὴ καὶ ψυχῇ, τῷ τῆς
 ἀμαρτίας ἰῶ βαφεῖσα, ἂν μὲν ἀπλῶς καὶ
 ὡς ἔτυχεν ἑαυτὴν ἀποσμήξῃ, καὶ καθ'
 ἐκάστην ἡμέραν μετανοῇ, οὐδὲν πλεον
 κερδανεῖ· ἂν δὲ ὡσπερ εἰς χωνευτήριον
 τοῦ Θεοῦ τὸν φόβον ἑαυτὴν ἐμβάλῃ, ἐν
 βραχεῖα καιροῦ ῥοπῇ τὸ πᾶν ἀπονίψεται.
 Μὴ τοίνυν εἰς τὴν αὔριον ἀναβαλλώμεθα·
Οὐ γὰρ οἶδαμεν τί τέξεται ἡ ἐποῦσα·
 μηδὲ λέγωμεν· Περιεσόμεθα τῆς
 συνηθείας κατὰ μικρόν· τοῦτο γὰρ τὸ,
 κατὰ μικρόν, οὐδέποτε ἐπλείψει. Διόπερ,
 τοῦτο ἀφέντες, ἐκεῖνο λέγωμεν, ὅτι Ἐὰν
 μὴ σήμερον κατορθώσωμεν τὸν ὄρκον,
 οὐκ ἀποστησόμεθα πρότερον, κἂν μυρία
 ἄγχη πράγματα, κἂν ἀποθανεῖν δέη, κἂν
 κολασθῆναι, κἂν πάντα ἀπολέσαι· οὐ
 δώσομεν τῷ διαβόλῳ ῥαθυμίας ἐξουσίαν,
 οὐδὲ ἀναβολῆς πρόφασιν. Ἄν ὁ Θεὸς ἴδῃ
 σου τὴν πεπυρωμένην ψυχὴν, τὴν
 διεγερμένην προθυμίαν, καὶ αὐτὸς
 συνεφάψεται σου τῆς διορθώσεως. Ναὶ,
 δέομαι καὶ ἀντιβολῶ, σπουδάσωμεν, ἵνα
 μὴ καὶ ἡμεῖς ἀκούσωμεν, ὅτι *Ἄνδρες*
Νινευῖται ἀναστήσονται, καὶ
κατακρινούσι τὴν γενεὰν ταύτην, ὅτι
 ἐκεῖνοι μὲν ἅπαξ ἀκούσαντες
 κατώρθωσαν, ἡμεῖς δὲ οὐδὲ πολλακίς
 ἀκούσαντες ἐπεστράφημεν· ἐκεῖνοι
 ὀλόκληρον ἀρετὴν, ἡμεῖς δὲ οὐδὲ μέρος
 ἀρετῆς· ἐκεῖνοι κατασκαφῆναι
 ἀκούσαντες ἐφοβήθησαν, ἡμεῖς δὲ οὐδὲ
 γέενναν ἀκούοντες φοβούμεθα· ἐκεῖνοι
 προφητειῶν οὐ μετασχόντες, ἡμεῖς δὲ

συνεχούς απολαύοντες διδασκαλίας και
 πολλῆς τῆς χάριτος. Ταῦτα λέγω νῦν οὐχ
 ὑπὲρ τῶν οἰκείων, ἀλλ' ὑπὲρ τῶν
 ἀλλοτρίων ὑμῖν ἐγκαλῶν ἀμαρτημάτων.
 Ὑμῖν μὲν γὰρ, εὖ οἶδ' ὅτι, καθάπερ ἔφθην
 εἰπὼν, ὁ νόμος οὗτος ὁ περὶ τοῦ ὁμνύειν
 κατώρθωται· ἀλλ' οὐκ ἄρκει τοῦτο εἰς
 σωτηρίαν ἡμῖν, εἰ μὴ καὶ ἑτέρους
 διδάξαντες διορθώσομεν, ἐπεὶ καὶ ὁ τὸ
 τάλαντον ἐκεῖνο προσενεγκῶν, τὴν
 παρακαταθήκην ὀλόκληρον ἀποδοῦς,
 ἐπειδὴ τὸ δοθὲν οὐκ ἐπλεόνασεν,
 ἐκολάζετο. Μὴ τοίνυν μηδὲ ἡμεῖς τοῦτο
 σκοπήσωμεν, εἰ αὐτοὶ τῆς ἀμαρτίας
 ἀπηλλάγημεν, ἀλλ' ἕως ἂν ἑτέρους
 ἀπαλλάξωμεν, μὴ ἀποστῶμεν· καὶ
 ἕκαστος δέκα φίλους ῥυθμίσας τῷ Θεῷ
 προσαγαγέτω, κἂν οἰκέτας ἔχῃς, κἂν
 μαθητάς. Ἀλλ' οὐδὲ μαθητάς, οὐδὲ
 οἰκέτας ἔχεις; ἀλλὰ φίλους ἔχεις· τούτους
 κατόρθωσον. Καὶ μή μοι λέγε, ὅτι τοὺς
 πλείονας τῶν ὄρκων ἀπηλάσασαμεν,
 ὀλιγάκις δὲ ἀλισκόμεθα· ἀλλὰ καὶ τὸ
 ὀλιγάκις τοῦτο ἄνελε. Εἰ χρύσινον ἕνα
 ἀπολέσεις, οὐκ ἂν ἅπαντας περιῆλθες
 ἐρευνῶν καὶ ζητῶν, ὥστε αὐτὸν εὐρεῖν;
 Τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ὄρκων ποίησον. Ἐὰν
 ἴδῃς, ὅτι ἕνα ὄρκον ἐκλάπης, θρήνησον,
 στέναξον, ὡς τῆς οὐσίας σου πάσης
 ἀπολωλυίας. Πάλιν λέγω, ὃ καὶ πρότερον·
 σύγκλεισον σαυτὸν ἐπὶ τῆς οἰκίας,
 μελέτην ποίησον καὶ γυμνάσιον μετὰ τῆς
 γυναικὸς, μετὰ τῶν παιδίων καὶ
 συνοικούντων· εἶπε πρὸς ἑαυτὸν σὺ
 πρότερον· Οὐκ ἰδιωτικῶν, οὐ δημοσίων
 ἄψομαι πραγμάτων, ἕως ἂν τὴν ψυχὴν
 διορθώσωμαι τὴν ἑμαυτοῦ. Ἄν ὑμεῖς τοὺς
 υἱοὺς τοὺς ἑαυτῶν παιδεύσητε, κάκεῖνοι
 τοὺς ἑαυτῶν διδάξουσι, καὶ οὕτω μέχρι
 τῆς συντελείας καὶ παρουσίας τοῦ
 Χριστοῦ τὸ πρόσταγμα βαῖνον, τοῖς τὴν
 ῥίζαν παρασχοῦσιν ἅπαντα οἴσει τοῦτον
 τὸν μισθόν. Ἄν μάθῃ λέγειν ὁ υἱός σου,
Πίστευσον, οὐ δυνήσεται εἰς θέατρον
 ἀναβῆναι, οὐδὲ εἰς καπηλεῖον εἰσελθεῖν,
 οὐδὲ ἐν κύβοις διατρίψαι· τὸ γὰρ ῥῆμα
 τοῦτο ἀντὶ χαλινοῦ τὸ στόμα
 περικείμενον, καὶ ἄκοντα ἐρυθριᾶν
 παρασκευάσει καὶ αἰσχύνεσθαι· εἴ ποτε
 ἐν ἐκείνοις φανείῃ, καὶ ἀποπηδᾶν
 ἀναγκάσει ταχέως. Ἀλλὰ καταγελώσιν
 ἐκεῖνοι· ἀλλὰ σὺ δάκρυσον αὐτῶν τὴν
 παρανομίαν. Πολλοὶ καὶ τοῦ Νῶε
 κατεγέλασαν ποτε, ὅτε τὴν κιβωτὸν
 κατεσκεύαζεν· ἀλλ' ὅτε ἦλθεν ὁ
 κατακλυσμός, ἐκεῖνος αὐτῶν κατεγέλασε·
 μᾶλλον δὲ οὐδέποτε αὐτῶν κατεγέλασεν
 ὁ δίκαιος, ἀλλ' ἐθρήνησε καὶ ἐστέναξεν.
 Ὅταν οὖν ἴδῃς γελῶντας, ἐννόησον, ὅτι

οί γελῶντες νῦν ὀδόντες τότε κλαυθμὸν καὶ βρυγμὸν ὑποστήσονται χαλεπώτατον, καὶ τοῦ γέλωτος τούτου μνησθήσονται τρίζοντες κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν καὶ βρυχόμενοι· τότε ἀναμνησθήσῃ τοῦ γέλωτος τούτου. Πόσα κατεγέλασε τοῦ Λαζάρου ὁ πλούσιος! ἀλλ' ὕστερον ἰδὼν αὐτὸν ἐν τοῖς κόλποις τοῦ Ἀβραάμ, ἑαυτὸν ἐθρήνηι λοιπὸν.

θ'. Ταῦτα οὖν ἅπαντα ἐννοῶν συνώθει πάντας ταχέως εἰς τὴν τῆς ἐντολῆς ἐκπλήρωσιν. Καὶ μή μοι λέγε, ὅτι Κατὰ μικρὸν, μηδὲ εἰς τὴν αὔριον ἀναβάλλου· ἢ γὰρ αὔριον οὐδέποτε λαμβάνει τέλος. Τεσσαράκοντα λοιπὸν ἡμέραι παρήλθον· ἂν τοίνυν τὸ Πάσχα παρέλθῃ τὸ ἱερόν, οὐδενὶ συγγνώσομαι λοιπὸν, οὐδὲ παραίνεσιν προσάξω, ἀλλ' ἐπιταγὴν καὶ ἀποτομίαν ἀκαταφρόνητον· οὐδὲ γὰρ ἰσχυρὰ αὐτῇ ἡ ἀπολογία ἢ διὰ τῆς συνηθείας. Διὰ τί ὁ κλέπτων οὐ προβάλλεται συνήθειαν, καὶ ἀπαλλάττεται κολάσεως; διὰ τί ὁ φονεύων καὶ μοιχεύων; Πᾶσι τοίνυν προλέγω καὶ διαμαρτύρομαι, ὅτι ἂν συγγενόμενος ὑμῖν κατ' ἰδίαν καὶ λαβῶν ἀπόπειραν (λήψομαι δὲ πάντως), εὔρω τινὰς μὴ διορθώσαντας τὸ ἐλάττωμα, ἀπαιτήσω δίκην, κελεύσας ἔξω μένειν τῶν μυστηρίων τῶν ἱερῶν, οὐχ ἵνα μένωσιν ἔξω, ἀλλὰ ἵνα διορθώσαντες ἑαυτοὺς οὕτως εἰσέλθωσι, καὶ μετὰ καθαροῦ συνειδότος ἀπολαύσωσι τῆς ἱερᾶς τραπέζης· τοῦτο γάρ ἐστι μετασχεῖν κοινωνίας. Γένοιτο δὲ εὐχαῖς τῶν προέδρων καὶ τῶν ἀγίων πάντων καὶ ταῦτα καὶ τὰ ἄλλα πάντα διορθώσαντας ἐλαττώματα, τυχεῖν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ σὺν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.
